

Exam. Code : 214802

Subject Code : 5183

M.A. Music (Instrumental) Semester—II
AESTHETIC STUDY OF INDIAN MUSIC

Paper—V

Time Allowed—3 Hours]

[Maximum Marks—100

Note :— (i) Attempt **FIVE** questions in all.

(ii) Question No. 1 is compulsory, which consists of **20** objective types questions, carrying 1 mark each.

(iii) All questions carry equal marks.

1. Write in **two** lines on each of the following relations :

- (i) Raga with Rasa.
- (ii) Raga with Time.
- (iii) Raga with Season.
- (iv) Raga with Creativity.
- (v) Raga with Emotions.
- (vi) Raga with Aesthetics.
- (vii) Aesthetics with Taal.

Give **one** example of each of the following instruments used in film background music :

- (viii) Sitar.
- (ix) Shehnai.
- (x) Tabla.
- (xi) Sarangi.
- (xii) Flute.
- (xiii) Violin.

Give the meaning of the following terms in context with Aesthetics :

- (xiv) Raga.
 - (xv) Ragini.
 - (xvi) Rasa.
 - (xvii) Creativity.
 - (xviii) Improvisation.
 - (xix) Write in four lines on Raga-Ragini Chitran.
 - (xx) Write in four lines on Nayak-Nayika. $20 \times 1 = 20$
2. What is the influence and impact of Aesthetical elements in Music Performance ? 20
3. Write an essay on Nayak-Nayika Bhed. 20

4. 'Taals play an important role in generating aesthetics in music.' Support your answer with examples. 20
5. On what basis you will evaluate the Ragas having same notes ? Explain. 20
6. Do you find any relation of Raga with season and time ? Explain in context with the modern conditions of performances. 20
7. Explain meaning, definition and principles of aesthetics in context of music. 20
8. Describe the relation of Raga with creativity and improvisation. 20

(Punjabi Version)

ਨੋਟ :— (i) ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

(ii) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ 20 ਵਸਤੂਨਿਸ਼ਠ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ 1 ਅੰਕ ਹੈ।

(iii) ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਅੰਕ ਬਰਾਬਰ ਹਨ।

1. ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਸੰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਉਪਰ ਦੋ ਲਾਈਨਾਂ ਲਿਖੋ :

(i) ਰਸ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਗ

(ii) ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਗ

(iii) ਮੌਸਮ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਗ

(iv) ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਗ

(v) ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਗ

(vi) ਸੁਹਜ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਗ

(vii) ਤਾਲ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਹਜ।

ਫਿਲਮ ਪਿੱਠਭੂਮੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਕੇ ਲਿਖੋ :

(viii) ਸਿਤਾਰ

(ix) ਸਹਨਾਈ

(x) ਤਬਲਾ

(xi) ਸਾਰੰਗੀ

(xii) ਬੰਸਰੀ

(xiii) ਵਾਯਲਿਨ।

ਸੁਹਜ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਦੱਸੋ :

(xiv) ਰਾਗ

(xv) ਰਾਗਿਨੀ

(xvi) ਰਸ

(xvii) ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ

(xviii) ਆਸ਼ੂਰਚਨਾ (Improvisation)।

(xix) ਰਾਗ-ਰਾਗਿਨੀ ਚਿਤਰਣ ਉਪਰ ਚਾਰ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।

(xx) ਨਾਇਕ-ਨਾਇਕਾ ਉਪਰ ਚਾਰ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।

20×1=20

2. ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸੁਹਜ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਅਸਰ (Impact) ਕੀ ਹੈ ? 20
3. ਨਾਇਕ-ਨਾਇਕਾ ਭੇਦ ਉਪਰ ਇੱਕ ਲੇਖ ਲਿਖੋ। 20
4. ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਸੁਹਜ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਤਾਲ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ? ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਉੱਤਰ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰੋ। 20
5. ਕਿਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਸਮਾਨ ਸੰਗੀਤ ਧੁਨੀਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋਗੇ ? ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 20
6. ਕੀ ਤੁਹਾਡੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੌਸਮ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ? ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਆਧੁਨਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 20
7. ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸੁਹਜ ਦੇ ਅਰਥ, ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 20
8. ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਅਤੇ ਆਸ਼ੂਰਚਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 20

(Hindi Version)

- ਨੋਟ :— (i) ਕੁਲ ਪਾੰਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਜ਼ਿਏ।
- (ii) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰਖਯਾ 1 ਅਨਿਵਾਰਯ ਹੈ। ਜਿਸਮੇਂ 20 ਵਸਤੁਨਿਠ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈਂ। ਪ੍ਰਤਯੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਾ 1 ਅੰਕ ਹੈਂ।
- (iii) ਸਭੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਂ ਕੇ ਸਮਾਨ ਅੰਕ ਹੈਂ।

1. ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਸੰਬੰਧੋਂ ਮੇਂ ਪ੍ਰਤਯੇਕ ਪਰ ਦੋ ਲਾਇਨੇ ਲਿਖਿਏ :

- (i) ਰਸ ਕੇ ਸਾਥ ਰਾਗ।
- (ii) ਸਮਯ ਕੇ ਸਾਥ ਰਾਗ।
- (iii) ਮੌਸਮ ਕੇ ਸਾਥ ਰਾਗ।

(iv) रचनात्मकता के साथ राग।

(v) भावनाओं के साथ राग।

(vi) सौंदर्यशास्त्र के साथ राग।

(vii) ताल के साथ सौंदर्यशास्त्र।

फिल्म पृष्ठभूमि संगीत में प्रयोग होने वाले निम्नलिखित वाद्यों को एक उदाहरण देकर लिखें :

(viii) सितार।

(ix) शहनाई।

(x) तबला।

(xi) सारंगी।

(xii) बांसुरी।

(xiii) वायलिन।

सौंदर्यशास्त्र के संदर्भ में निम्नलिखित शब्दों के अर्थ बताइए :

(xiv) राग।

(xv) रागिनी।

(xvi) रस।

(xvii) रचनात्मकता।

(xviii) आशुरचना (Improvisation)।

(xix) राग-रागिनी चित्रण पर चार लाइनों में लिखें।

(xx) नायक-नायिका पर चार लाइनों में लिखें। $20 \times 1 = 20$

2. संगीत प्रदर्शन में सौंदर्यशास्त्र तत्वों का प्रभाव तथा असर (Impact) क्या है ? 20
3. नायक-नायिका भेद पर एक लेख लिखें। 20
4. संगीत में सौंदर्यशास्त्र का निर्माण करने में ताल एक महत्वपूर्ण भूमिका निभाता है। उदाहरण के साथ अपने उत्तर का समर्थन करें। 20
5. किस आधार पर आप रागों की समान संगीत ध्वनियों का मूल्यांकन करेंगे ? व्याख्या कीजिए। 20
6. क्या आपके अनुसार मौसम और समय के साथ संगीत का कोई संबंध है ? प्रदर्शन की आधुनिक स्थितियों के संदर्भ में व्याख्या कीजिए। 20
7. संगीत के संदर्भ में सौंदर्यशास्त्र के अर्थ परिभाषा तथा सिद्धांतों की व्याख्या कीजिए। 20
8. रचनात्मकता तथा आशुरचना के साथ राग के संबंध का वर्णन करें। 20